

Zsolt Péter
Az olimpikonok díjazása

Az intézmények hitelességének problémája

Amikor a londoni olimpia érmeseinek új díjazásáról elfogadta a kormányzat a Magyar Olimpiai Bizottság javaslatát ([ld. itt](#))... Nos, álljunk is meg rögtön, mert a hazai nyilvánosság elemzéséhez már az első mondatunk is egy akadályba ütközik. Nevezetesen abba, hogyha megkérdeznénk az embereket, szerintük a javaslat a MOB-tól származott, vagy eleve a kormány ötlete volt, hogy ezt a javaslatot a MOB „spontán” tegye, akkor élhetünk a gyanúperrel, hogy az emberek többsége nem hisz egy autonóm MOB-ban, amelyik határozottan kiállna a sportolók érdekében, és egy ilyen javaslattal magától előállni merne. S anélkül, hogy tudnánk, hogy ez a gyanú megfelel-e a valóságnak (ha megfelel annál rosszabb), nyugodtan kijelenthetjük, bizonyos szempontból mindegy is. Amivel számolni kell, az a rosszhiszeműség.

Annyit biztosan tudhatunk, hogy a magyar társadalom nem bízik az intézményekben, és ha nem bízik bennük, valószínűleg nem tartja autonómnak a MOB-ot se. Mondhatjuk tehát, hogy mindennek a rákfenéje ez az intézményekkel szembeni bizalmatlanság, melyet a MOB eloszlathatna, hosszú-hosszú munkával, autonóm megnyilvánulásokkal, az adott kormányzattal szembeni függetlenségének apró és nagy bizonyítékaival.

Kérdezhetjük természetesen, mitől is olyan fontosak a szakmai szervezetek, és így a MOB saját autonómiájának bizonyítéka, miért is látunk problémát abban, ha ne adj' isten a kormány javasolja az olimpikonok díjazásának emelését. Valóban nem baj, de ha történetesen a kormány javasolta, miért is kellett eljátszani azt, hogy az ötlet a

MOB-tól jött, ha nem azért, mert mégiscsak ez volna a kívánatos út? Vagy az a probléma, hogy eljártsszák ezt a módozatot, vagy pedig az, hogy az emberek azt hiszik, hogy eljártsszák. Mindkét variációból az következik, hogy az olimpikonok díjazása egy átpolitizált kérdéssé válik, s már a kormány szimpatizánsai többségükben egyetértenek, a kormányt kritizálók pedig nem értenek egyet az új összegekkel. Az intézkedés már nem teremti meg a nemzet egységét egy politikától teljesen független területen, éppen ellenkezőleg, átpolitizálódik az, aminek nem volna szabad átpolitizálnia. (Hasonlít ez a határainkon kívüli magyar állampolgárság kérdéseire, vagy a gazdasági alapértékekről való megállapodások hiányára.)

A hazai értékrendszer problémája

S ez még sajnos csak az egyik probléma! A magyar társadalom értékrendszerére nem csak az jellemző, hogy bizalomhiányos az intézményeivel szemben, hanem bizalomhiányos a pénzzel rendelkezőkkel, így az olimpikonok hirtelen ölükbe hulló nyereményével szemben is. S noha a londoni éremtáblázaton elért kilencedik hely (országok éremtáblázatát [ld. itt](#)) az egész nemzetnek örömet szerzett, a megnövelt jutalommal szemben a magyar társadalom vélekedése megosztott, és nem csak politikai alapon.

Meg vagyunk győződve arról, hogy bárki, aki pénzhez jut, azt arra használja, hogy fogyasztását maximalizálja, hogy hedonista életvezetést fog folytatni ő is, unokái is, s hogy a közösségért semmit se fog tenni. A közvélemény e tekintetben rosszabb, mint a valóság. Ezen a sztereotípián csak a média tudna változtatni, ha folyamatosan beszámolna a gazdag emberek jótekonkodásáról. Mindegy, hogy a valóság milyen, ha egyszer az emberek azt hiszik, hogy a pénz elköltésre való, és nem plusz morális terheket jelent. (Biztosan állítható, hogy ezt egy nyugati demokráciában már egy kisiskolás is tudja, nálunk pedig a felnőttek is csak a hedonizmusra asszociálnak, noha az, aki sok pénzhez jut, azért nálunk is felismeri a morális összefüggéseket, vagy ha mégse, az élete rövid úton tönkremegy.)

Amit a szociológiai felmérésekből tudunk, hogy bizalomhiányos, normakövetés-zavaros (korrupciót elfogadó), saját erőfeszítésben nem bízó, kapcsolatokat fatalizáló, és az állam mindenhatóságával kapcsolatban illúziókat tápláló a magyar értékrendszer. S megint csak mintegy ezt az attitűdöt mennyire erősíti meg a valóság, hogy az aktuális kormányzat, az önkormányzat, az állami szektor, a gazdaság valóban okot ad-e arra, hogy így vélekedjünk. Gyanítható, hogy nem teljesen alaptalan ez a vélekedés, de ugyanilyen rossz az is, hogy a vélekedés önmagát megvalósító jóslattá is válik.

Kormánypárti és kormányellenes szimpatizánsok éppúgy, mint a független szabadon lebegő értelmiségiek, avagy a minden politikai párttól magát távol tartó emberek többsége Magyarországon egyformán hajlamos az irigységre. A 35 millió Ft-os aranyérem után járó díjra, amelyik egy huszonéves fiatalember „ölébe hullhat”, és a mellé társuló 35 éves kortól járó havi javadalmazásra (213 ezer Ft). Egy ilyen havi keresetet sok középosztálybeli sem éri el napi 8-10 óra munkával, a 35 milliót pedig egy élet szorgos munkájával sem. Az olimpikonok új jövedelmezésével szembeni ellenérzésben, attitűdben benne van még a demokratikus egyenlőségeszmény is. Ahogy a demokráciában minden szavazat egyenlő, úgy a kiugró jövedelmek sem tekinthetők demokratikusnak.

Említhetjük ellenérvként, hogy kiugró jövedelmek a rendszerváltás óta már számtalan helyen megfigyelhetők, akár olyan helyeken is, ahol aztán semmiféle teljesítmény sincs, mint amilyeneket a kereskedelmi televíziók celebjei zsebelnek be. Egyesek ugyan értenek valamihez – a szórakoztatáshoz – mások még ehhez se, és csak az intimitásuk feláldozásával tesznek szert az olimpikonokhoz hasonló jövedelmekre. Ez esetben – ha már a pénz olyan nagyon jelentős honfitársunk többsége számára (a magyarok rettenetesen anyagiak) – nem jobb-e az, hogy teljesítmény húzódik meg a nagy pénz mögött, és a példa pozitív, mintha a celebbé válás lebeg a fiatal szeme előtt, ahol az életforma is morálisan elítélhető. Az emberek

azonban rögtön rámutatnak-e dilemma kapcsán arra, hogy a celebek a piacon gazdagodnak – a piac egyenlőtlenségeihez már hozzászoktunk -, de az olimpikonok közpénzen. És életük végéig jól tartjuk őket. Hát demokratikus ez?

Ha demokratikus szavazásra vinnénk az ügyet, az életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt, és a börtönben élete végéig etetett bűnözőt már holnap kivégeztetnék, az olimpikonokat pedig elküldenék dolgozni havi átlagfizetésért, vagy a piacra annyiért, amennyiért megfizetik őket. Az állítást persze csak egy korrekt közvélemény-kutatás igazolhatná. Amit ez ügyben találni lehet az nem több mint egy online szavazás, amelyik egy igényes szociológiai elemzés számára nem elfogadható [ld. itt](#).

Az online szavazás nem reprezentatív, még ha e pillanatban a közvélemény-kutatások számára elérhetetlenül magas szavazati számot is tartalmaz (15 860 fő a cikk írásakor). Állításunkat az itt fellelhető adatok annyiban enyhítik, hogy aszerint fele-fele arányban pártolják, illetve ellenzik a magas összegeket. Visszatérve az elméleti okoskodáshoz, ennél rosszabb lehet a helyzet: az emberek úgy vélik, az olimpikonok népszerűségüket joggal felhasználhatják a celebbé válásra, ahogy azt például Kokó tette, de a nagy állami jutalommal komoly gondjaik vannak. Hogy pontosan milyen arányban is, azt nem tudjuk, talán fele-fele arányban, de talán még ennél is több az elutasító. (Egy sporttal foglalkozó online felületet mégis inkább a sport iránt elkötelezettek látogatnak.)

Lehetséges kormányzati szándék

Az új javadalmazást valóban nem demokratikus módon gondolta végig a kormány. Ez esetben a fenti aggályokra odafigyelve egy közvélemény-kutatás után valószínűleg mérsékelte volna az összeget, és ha akadt volna még forrás, azt inkább a sportágak finanszírozására fordította volna, az ugyanis kevésbé „szemet szűrő”. (Ld. német megoldás.)

A kormányzat azonban nem a nyilvánosság kutatásából döntötte el, hogy eleget tesz a MOB javaslatának (avagy éppen ő javasolja, hogy a MOB javasolja), és ez nem is feltétlenül baj. Mármint az, hogy itt egy meritokratikus értékrendszer is lehet a háttérben. Ha pusztán azért emelte a díjakat, mert a londoni olimpia sikeres volt, és azt hitte, hogy ezáltal közelebb férkőzik a sikerességhez, és így jobban sütkérezhet a holdudvarban, akkor persze technikai hibát követtek el. De amennyiben egy meritokratikus logikát követtek demokratikus helyett, abban az esetben a „ha tehetséges vagy és szorgalmas, akkor megbecsülünk” értékrendszert kezdte el bevezetni. S mi tagadás, ennek az értékrendszernek a megerősítésére nagy szükség van, ha nem akarjuk, hogy mindazok, akik közülünk ugyanezt vallják, ne hagyják el végképp az országot. (A magyarok nem véletlenül érvényesülnek külföldön, jobbára a teljesítményelvét vallók, és azok mennek el, akik keveslik a hazai viszonyokat, tehát közülünk is a meritokratikus értékrendszerűek.)

Az olimpikonok és edzőik javadalmazása bár nem költségvetési tétel, ha utánanézzünk, olyan kevés emberről van szó, a költségvetés pedig olyan óriási kiadásokkal bír, hogy mindez nem gazdasági, hanem politikai kérdés. A Fidesz rendelkezik egy küldetéstudattal, amellyel át akarja rajzolni a hazai értékrendszert, a baloldal sodródna itt – ha hatalmon is volna – a többségi vélekedéssel.

Nemzetközi összevetés - modellalkotás

Érdemes ugyanakkor kitekintenünk a határainkon kívüli helyzetre is, mert alapvetően többféle javadalmazási összeg, amögött többféle társadalom húzódik, a modellek eltérőek. Az egyszerűség kedvéért csak az aranyéremért járó jutalmat emeljük ki, mert az összehasonlításon nem változtatna lényegesen, ha a többi érem, valamint a résztvevők (edzők, orvosok) jutalmát is beleszámolnánk.

Rosszindulatú feltételezés, de megvizsgálandó, hogy minél inkább haladunk az autokratikus, sőt diktatórikus berendezkedések felé, annál inkább növekszik a

jutalom, vagy legalábbis az átlagnépesség életformájához képesti díjazási különbség. Ugyanakkor a szakirodalomból ismert a vélekedés, hogy a diktatúrák általában csak alacsony életszínvonalat képesek biztosítani a polgáraik számára, mert csak a kapitalizmus és a demokrácia tudja az innovációt hosszú távon elősegíteni. A londoni olimpián is ott voltak a diktatúrák sportolói mellett saját sportolóikat követő titkosszolgálatok. Lehet egy kísérlet a disszidálás megakadályozására a megfélemlítés, az otthon maradt családtagok túszként kezelése stb., ahogy azonban az a létező szocializmusban is megfigyelhető volt, a diktatúrák számára különösen fontos, hogy sportolók segítségével bizonyítsák rendszerük felsőbbrendűségét, és motivációként előbb-utóbb mindenképpen előjogokat kell biztosítaniuk a sportolók számára. Magyarországon ilyen volt, hogy hagyták őket csempészni. Mai szemmel nézve ugyan nevetséges tárgyakat, dzsekiket, tisztálkodási szereket, cigarettákat, elektronikus berendezéseket. (Minderről itt élnek még közöttünk, akik mesélni tudnának, csempészők és őket figyelő, de azt meg nem akadályozó volt titkosrendőrök.)

Volna tehát logika éppenséggel abban, hogy a demokrácia növekedése és az olimpiai díjazás között fordított az arányosság, de azért ez egy elég felületes megközelítésnek tűnik már első ránézésre is. Ha demokrácia nincs, de sok a pénz, ha a piacgazdaság működik, de túl sok a társadalomban a vesztes, de a nemzeti érzés erős stb., erősödnek azok a variációk, amelyek a javadalmazás növekedését eredményezhetik. A változók száma egész biztos, hogy több és bonyolultabb módon összegződő, semhogy vissza lehessen vezetni pusztán a demokráciára. További előzetes latolgatás helyett azonban nézzünk néhány konkrét adatot.

Kezdjük Kínával, ahol nem cél a polgárok közötti egyenlőség, így legalább ezen a téren nem kényszerülnek hazugságra, mint nálunk korábban a létező szocializmus országaiban. Olimpikonjaik a tömegek életszínvonalához képest viszonylag magas 10 millió Ft értékű júan díjazást kapnak. Összességében szintén nem költségvetési tétel. Nagyszámú lakosságukhoz képest elenyésző, viszont az egyén számára óriási

motiváló erő az anyagi kiemelkedéshez a sportsiker. Bár a kínai edzés módszer ennek ellenére nem olyan embertelen, mint esetleg feltételeznénk, a pingpongosaik úgy edzenek, hogy a közös táblára felírják aznap miben voltak jók, és miben szeretnének javulni, egyszerűen olyan ez, mint egy közös templom, ahol a lelkek egymás számára átláthatók.

A maga keménységével az ázsiai sportnevelői kultúra inkább az orosz, és nem a kínai. De itt kiemelkedően nagy a pénzjutalom. Korbács és mézesmadzag, és persze nagyon erős hazafiság. A németek inkább az ellenkező irányba tartanak, mint mi, aranyérmes olimpijonjaik még megkapták a 4 millió Ft-os [jutalmukat](#) (euróban), de a következő olimpián már lehet, hogy minden pénz a rendszerbe megy. Ahogyan az angoloknál is, náluk ugyanis egy fillér már most sem járt az érem mellé. Amerikai aranyérmesek 5,5 millió Ft értékű dollárt kapnak, a kanadaiak [hasonlóképp](#). Mondhatjuk persze, hogy az angoloknál, az amerikaiaknál és a kanadaiaknál a reklámpiac miatt érdemes sikeres sportolónak menni, hiszen egy jól működő piacgazdaságban könnyű átkonvertálni gazdasági tőkébe a sikert.

Ha tehát a kínai modell volt az egyik nevezzük a **kiemelkedés lehetőségének**, akkor az angol-amerikai-kanadai nevezhető volna **reklámra épülőnek**. A németet már valószínűleg érdemes egy következő kategóriába sorolni, ahol a sporttevékenység, nevelés, tanítás **életre szóló hivatásként** „fizetheti vissza a beléfectetett munkát”. Az orosz az **ázsiai modell**, amit valóban lehet még fokozni: Kazahsztán aranyérmese ugyanis a tízszeresét kapja az amerikai győztesnek.

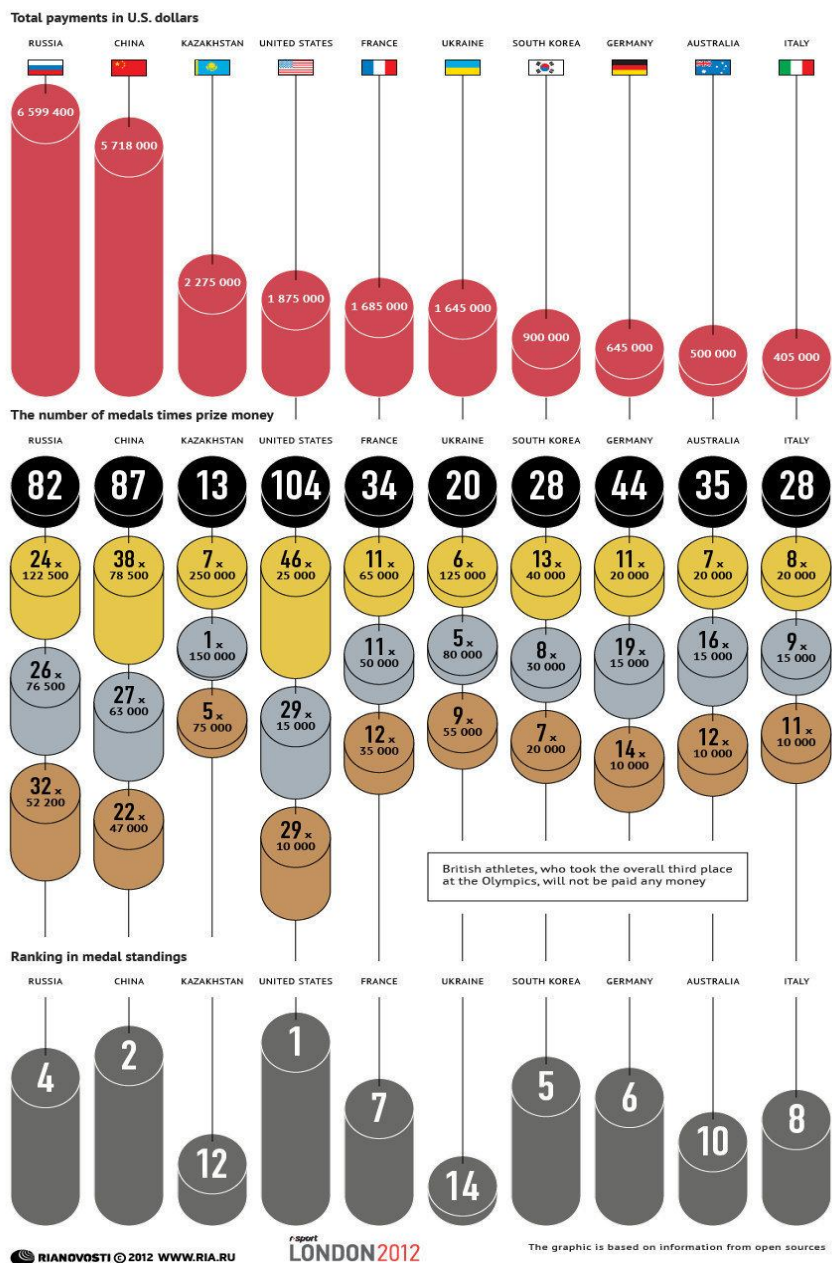
A modellalkotás kritikája

Fenti írásunkat elsősorban a következő ábrára, és az ismert hazai adatokra alapoztuk. Ezen az ábrán látszik az országok összes költsége, az aranyérmekre, az ezüstérmekre és a bronzérmekre adott javadalmazások dollárban megadott összege,

valamint az, hogy az adott ország a hagyományos olimpiai rangsorolású éremtáblázaton hányadik helyet érte el. Az eredeti ábrát ld. nagyobb felbontásban [itt](http://en.rian.ru/infographics/20120817/175279097.html).

How much do countries pay their Olympic medalists?

Despite the legacy of Pierre de Coubertin, the founder of the International Olympic Committee who didn't want athletes to compete for money, various countries regularly pay prize money to their Olympic athletes

<http://en.rian.ru/infographics/20120817/175279097.html>

A tipizálási kísérletünkhöz az érmek után járó összegek adatain túl szükséges volna az olimpikonok későbbi életpályájának statisztikai vizsgálata is. A másik probléma, hogy a modellek a valóságban nem ilyen vegytiszták. Példának okáért az amerikai szegény feketék számára a szubkultúrából való kitörésnek éppen olyan lehetőségként jelenik meg a sport, mint a kínaiak számára, úgy is fogalmazhatnánk tehát, hogy az amerikai feketék a modern demokrácia „kínaijai”. Vagy hogy a komplexitásra egy másik példát említsünk: hosszú távú életforma-lehetőségként csak a németek esetében beszéltünk, de hivatásos edzői munkára minden országban van mód. Végezetül pedig a reklám ma már Észak-Koreát és néhány arab országot leszámítva majd mindenütt hozhat bevételt a versenyzők számára.

Modellalkotásunkkal azonban nem a valóságot írtuk le, hanem csak ideáltípusokat képeztünk. Ezekben az ideáltípusokban el tudjuk helyezni a franciákat és a skandinávokat épp úgy, mint az olaszokat. Előbbi kettő a német modellhez hasonlít, utóbbi a német és az amerikai keveréke. Olaszországban a pénzjutalom nagysága Ausztráliáéhoz, az USA-hoz, és Németországhoz hasonló, de a tömegkultúrában való érvényesülési lehetőségek az amerikaiakéhoz.

Egy gazdag és demokratikus állam alighanem legjobb sportolóit sikeresen az utánpótlás-nevelés pályáján is tartja, míg a magyar edzők Amerikától kezdve Norvégián át Romániáig mindenfelé képzik az úszók, a vízilabdázók, a vívók magyar riválisait. S ez alighanem a posztkommunista államok modellje. Románia hozzánk hasonlóan meg is emelte az érmesek díját. A [román](#) aranyérmeseknél szintén megváltoztatták az eredeti elképzeléseket, és 20 millió Ft értékre növelték az aranyérem után járó jutalmat. Végül is nem nehéz belátni, hogy a közép-kelet-európai országok igyekeznek kompenzálni a piacgazdasági gyengeséget, és így megtartani olimpikonjaikat.

Következtetések

Elemzésünk módszertanilag bármennyire is vitatható, az mégis csak megdöbbentő, hogy a magyar jutalmazás mennyire kiugró. (35 millió Ft több mint amit az oroszok, a kínaiak, és pláne az amerikaiak adnak sportolóiknak, s a cikkünkben felsorolt országok közül csak Kazahsztánnál kevesebb.) Elgondolkoztatónak tartjuk a se nem európai, se nem amerikai, se nem ázsiai környezetet, és a hazai közvélemény támogatásának részlegességét, miközben a kormány jutalomemelését helyesnek tartjuk, mert fontos meritokratikus értékeket terjeszt.

A közvélemény akkor volna a díjazással kapcsolatban megértőbb, ha averzióit azon sportolók felé irányítaná, akik a pénzjutalmat pusztán magáncélra használnák, és nem tekintenék az utánpótlást, vagy a hazai sport bármilyen jellegű fejlesztését hivatásuknak. A közvélemény átformálásában csak a média és a demokratikus nevelés segíthet.

Végezetül tudomásul kell venni azt is, hogy még ezek a kiemelt összegek sem fognak megtartó erővel rendelkezni, mert az igazi megtartó erő az adott sportág szervezeti tisztaságától és anyagilag is vonzó körülményeitől függ, ami összességében persze sokkal többbe is kerül, de erről már a németeket kéne kérdeznünk.

Felhasznált linkek (Utolsó letöltés: 2012-09-02.):

http://www.tarki.hu/hu/research/gazdkult/gazdkult_wvs_keller.pdf
<http://sport365.hu/olimpia/vege-a-talalgatasnak-hivatalosan-ennyi-penz-jar-a-londoni-ermekert,33082>
<http://privatbankar.hu/karrier/elarultak-mennyit-er-egy-olimpiai-arany-nem-csak-a-sportolok-kapnak-penz-249934>
<http://richpoi.com/cikkek/sport/kiemelkedo-jutalomban-reszesulnek-olimpiai-hoseink.html>
<http://en.rian.ru/infographics/20120817/175279097.html>
[http://wiki.answers.com/Q/What amount of prize money do Olympic winners get](http://wiki.answers.com/Q/What_amount_of_prize_money_do_Olympic_winners_get)
[http://wiki.answers.com/Q/Do the winners of an Olympic event get a cash prize along with a medal](http://wiki.answers.com/Q/Do_the_winners_of_an_Olympic_event_get_a_cash_prize_along_with_a_medal)
[http://wiki.answers.com/Q/Which countries pay their Olympic athletes](http://wiki.answers.com/Q/Which_countries_pay_their_Olympic_athletes)
<http://www.databaseolympics.com/country/countrylist.htm>
http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1g_a_2012._%C3%A9vi_ny%C3%A1ri_olimpiai_j%C3%A1t%C3%A9kokon
<http://olimpia.origo.hu/london/20120419-olimpiai-helyezettek-dijazasa-sors-tamas-kovacs-antal-gyenesei-leila.html>
<http://www.e-nepujsag.ro/op/article/mit-%C3%A9r-az-olimpiai-%C3%A9rem-h%C3%A1t-r%C3%A9szv%C3%A9tel>
<http://londoniolimpia2012.info/cimke/penz/>
<http://szegedma.hu/hir/szeged/2012/08/velemenymit-csinalnak-azzal-a-sok-penzzel-a-bajnokok.html>